

WATER, dreiging of uitdaging?

Ledenvergadering en Jaarcongres 2006 op 13 mei in congrescentrum Regardz, Nieuwe Buitensociëteit te Zwolle

'Dei nait dieken wil moet wieden.' Deze spreuk stond op het gebouw waar ik – na mijn militaire diensttijd – een eerste werkring vond. Een van de taken was de organisatie van het dijkleger voor een waterschap in Noord Groningen. Ik realiseerde mij toen hoe overweldigend de natuurkrachten van de zee kunnen zijn, wanneer het er om gaat een zeedijk te verdedigen ingeval van – gelukkig maar zelden voorkomende – stormvloed. Defensie is regelmatig in het nieuws, maar hoe vaak lees je eigenlijk iets over onze zeedefensie? Opgegroeid in Rotterdam, een aantal meters onder de zeespiegel, en met indrukwekkende herinneringen aan de verwoestingen na de stormvloed van 1953, was het mij duidelijk, dat onze werkgroep Denktank enorm scoorde met haar voorstel om tijdens het jaarcongres 2006 aandacht te schenken aan de langzaam maar zekere klimaatverandering, de stijging van de zeespiegel en de gevolgen daarvan voor de bewoonbaarheid van ons land. Een aantal zeer deskundige sprekers heeft tijdens het congres duidelijk gemaakt, dat de veranderingen in ons klimaat van grote invloed zijn op de leefbaarheid en de waterhuishouding in ons land. Dat Nederland steeds droge voeten houdt is lang niet zo vanzelfsprekend als het lijkt. De waterschappen hebben de taak ons land achter sterke dijken veilig en droog te houden en ons tegelijkertijd te voorzien van voldoende en schoon water. Voor de meer dan tachtig deelnemende departementsbestuurders werd dit congres een boeiend en informatief evenement. Ook voor de leden van onze departementen kan dit interessant

Nederland zonder dijken en gemalen. Tekening Henri Verhagen, uit Waterschappen in Nederland

zijn; daarom wellicht ook van hun kant in het vervolg een toenemende congresdeelname. Met dit congres en met de naar aanleiding daarvan uitgebrachte inspiratiemap wil het Maatschappijbestuur de departementen stimuleren om samen met de waterschappen presentaties en/of excursies over dit thema te organiseren. Tijdens de jaarvergadering is besloten mij - na het aflopen van mijn zittingstermijn - opnieuw tot voorzitter te benoemen. Samen met mijn medebestuurders en met de medewerkers van ons bureau hoop ik ook in de komende periode positief bij te dragen aan de bloei van onze Maatschappij tot Nut van 't Algemeen; voor mij ligt daarbij een accent op wederzijds respect en ruimte voor eigen initiatieven van onze departementen.

Gijs Schülthuis, voorzitter.

Welkom in Nutsdistrict Overijssel

Aan Nutsdistrict Overijssel dit keer de eer de algemene ledenvergadering en het bijbehorende jaarcongres te ontvangen. Voorzitter mevrouw Joyce Jansen-Pierik sprak namens de zeven bij het district aangesloten Nutsdepartementen een woord van welkom en vroeg de aandacht voor de prachtige omgeving. Ze nodigde de congresbezoekers uit nog

eens terug te komen om wandel- en fietstochten te maken langs de IJssel, een rivier die karakteristiek meandert door een vallei vol rust en schoonheid, in de middeleeuwen een belangrijke tolvrije handelsroute. Als ondersteuning hierbij ontving elke deelnemer aan de vergadering een reisgids: 'Hanze-steden aan de IJssel, van Doesburg tot Kampen'.

Dr. P.H. Schröderprijs voor Nutsspel-o-theek 'Het spel-o-tiefje' in Bergum

Nutsbibliotheek, Nutsspaarbank, Nutskleuterschool allemaal zijn ze door anderen overgenomen.

Nutsdepartement Bergum (spreek uit: Burgum) behoort tot een van de creatieve departementen, die de Nutsgedachte hebben vertaald in de oprichting van een spel-o-theek. In 1985 stelde de gemeente een ruime sporthal ter beschikking; financiën kwamen van 'Jantje Beton' en het Nederlandse Comité voor Kinderpostzegels. Later werd onderdak gevonden in de nieuwe bibliotheek in het centrum van Bergum.

De Nutsspel-o-theek draait op vrijwilligers. Er wordt speelgoed

uitgeleend, vooral aan kinderen in de basisschoolleeftijd. Dit jaar bestaat de spel-o-theek 20 jaar. Dat wordt gevierd met tal van activiteiten voor kinderen en een tentoonstelling van oud en nieuw speelgoed. Met dit initiatief heeft het departement veel naamsbekendheid en goodwill verworven.

Departementsvoorzitter R. van der Meer nam de oorkonde en aanmoedigingsprijs van 250 euro voor zijn departement in ontvangst.

De prijs is genoemd naar dr. P.H. Schröder, ambtelijk secretaris van het Nut van 1946 tot 1965

‘WATER, dreiging of uitdaging?’

Monique Somers is persvoorzitter bij het KNMI in De Bilt

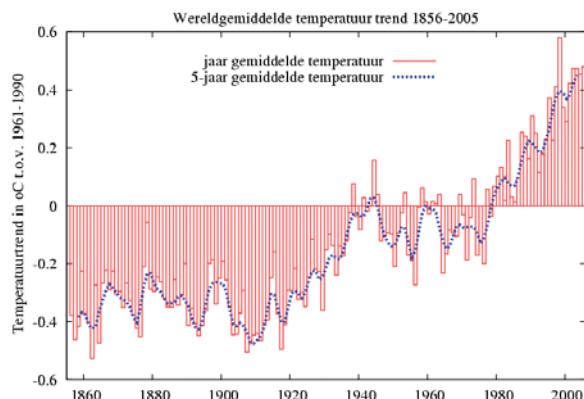
Korte weergave lezing mw. drs. Monique Somers:

Een aantal prachtige foto's van extreme weersomstandigheden, zoals een bliksemschicht en een onweersbui die 350.000.000 liter water bevat, gaven een duidelijk beeld van de kracht van natuur-geweld. Steeds vaker plaatst het weer ons voor verrassingen, zoals deloedgolf Tsunami als gevolg van een ondergrondse aardverschuiving op grote afstand, de overstromingen in het alpengebied en Oost-Europa. De onweersbuien met wervelstormen in Noord en Midden Amerika, de storm Katrina die vanwege een dijkbreuk New Orleans gedeeltelijk onder water zette. Vaak realiseren we ons niet dat 70% van het aardoppervlak uit water bestaat. De waterkringloop voorziet het land van water, doordat het water verdampt en wolken vormt, die weer regen veroorzaken. Toch verdampt het meeste water boven zee en valt daar ook weer neer, zo'n 80%. De overige 20% circuleert langs de kustgebieden, trekt als wolken landinwaarts en valt neer op het land.

Met de hierbij afgebeelde grafiek gaf mevrouw Somers een indicatie van de klimaatveranderingen in de laatste twee millennia en van de verwachtingen voor de toekomst.

De verwachting is dat het klimaat aan het eind van de 21ste eeuw warmer en natter zal zijn dan nu. Over de hele wereld bekeken zien we de volgende effecten van de klimaatveranderingen tot heden:

- Sneeuw en ijs afgenomen.
- Zeespiegel met 10 tot 20 cm gestegen.

- Gematigde en hogere breedte natter geworden, subtropen juist droger.
- Lengte groeiseizoenen toegenomen met ongeveer een maand!

Conclusie:

- Het klimaat verandert met ongekende snelheid.
- De menselijke invloed is aangetoond en voelbaar.
- Klimaatverandering is bepalend voor de ruimtelijke inrichting.
- Klimaatverandering verstoort de ecosystemen.
- Stabilisatie vraagt om emissiereducties van 60 tot 80% in 2100.
- Hurricanes duren waarschijnlijk langer en zijn zwaarder, maar komen niet vaker voor.

nut

Blijft ons land in de toekomst wel bewoonbaar?

Korte weergave lezing dhr Patrick J.M. Poelmann:

Sinds de grote overstroming van 1953 werken rijk en provincies intensief samen bij het kustbeleid. Deze samenwerking is uniek in de wereld en was voor de gezamenlijke kustprovincies aanleiding om dit voorjaar deel te nemen aan het vierde Wereld Water Forum in Mexico met een documentaire over de manier waarop Nederland sinds 1953 met het water omgaat: water heeft een grote aantrekkingskracht maar kan ook zeer verwoestend zijn.

De film laat zien, wat Nederlanders allemaal wel weten: het grootste gedeelte van Nederland ligt onder de zeespiegel. Maar beseffen we dat ook? Blijft ons land in de toekomst wel bewoonbaar? Sinds de instelling van de Delta Commissie in 1953 onder het motto: *Nooit meer watersnood!* zijn de Deltawerken in de provincies Zuid-Holland en Zeeland gerealiseerd. Bijna 45 jaar hebben we gewerkt aan een veiligheidsniveau dat ons acceptabel leek. Nederland is opgedeeld in gebieden met ieder een eigen specifiek beschermingsniveau. Voor het gebied met de grootste bevolkingsdichtheid moet het beschermingsniveau gegarandeerd zijn om waterstanden te weerstaan, die (volgens de statistieken) eens in de 10.000 jaar voorkomen. We dachten nu klaar te zijn: de veiligheid was vastgelegd in de Wet en de Deltawerken waren klaar. Maar we hadden het mis! Klimaatverandering, met als gevolg verhoging van de zeespiegel en meer afvoer van water via de grote

rivieren, leidde tot een andere benadering van watermanagement in Nederland: *Minder vechten tegen water en meer bewegen met het water.* De kust is niet alleen een verdedigingslinie voor ons, we willen er ook wonen en recreëren. Er zijn steden, havens, vissersdorpen en industriële ontwikkelingen; er zijn langs de kust unieke natuurgebieden.

Conclusie: Absolute veiligheid is een illusie. Het doel van ons werk is maatregelen te bedenken waardoor Nederland droog blijft en een van de dichtstbevolkte delta's in de wereld veilig wordt gehouden om er te leven en werken. Blijft wel het dilemma wat te doen wanneer er ondanks onze inspanningen een ramp gebeurt. Hebben we voldoende crisisbeheersplannen om een ramp te bestrijden? Wat kunnen we doen om beter voorbereid te zijn? Misschien moeten we ook in Nederland meer gaan beseffen dat een mogelijke watersnoodramp voor iedereen aanzienlijke consequenties zal hebben. De heer Poelmann besluit zijn presentatie met het volgende statement: " Het bieden van structuur aan de samenleving lijkt nu voornamelijk een zaak is van de overheid. Hoeven Nutsdepartementen na 200 jaar op dit terrein het initiatief niet meer te nemen? Dit lijkt me een onderschatting van uw organisatie. Het is juist de verwachting dat de overheid voor ons zorgt, die ons min of meer in slaap heeft gesust: Vadertje Staat regelt het wel. Een organisatie als het Nut zou ons uit die slaap zou kunnen wekken."

De heer P. J.M. Poelmann is gedeputeerde in Noord-Holland en voorzitter van de Commissie Bescherming en Ontwikkeling Buitendijks gebied in kustplaatsen. Hij sprak over de internationale dreiging van het water en de gevolgen daarvan voor het Deltagebied in Nederland en in vergelijkbare Deltagebieden.

Water moet nu de ruimte krijgen, voordat het de ruimte zelf neemt

De heer R. van der Kluit is algemeen directeur van de Unie van Waterschappen.

De waterbeheerders kiezen voor: vasthouden-bergen-afvoeren

Korte weergave lezing dhr Rein van der Kluit:

De waterschappen zijn de uitvoerende en verantwoordelijke overheden voor kustbescherming en waterbeheer. Rijk en provincies bepalen het beleid in hoofdlijnen. Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat maakt wetgeving en brengt nationale beleidsnota's uit, zoals de vierde Nota Waterhuishouding over aan water gerelateerde onderwerpen. De provincies houden toezicht op de waterschappen en maken het beleid op regionaal niveau, vastgelegd in waterhuishoudingsplannen en streekplannen, soms geïntegreerd in één omgevingsplan. Ook het gemeentelijk bestemmingsplan bepaalt hoe in een gebied met water wordt omgegaan.

Waterkering en dijkbeheer

Dijken en duinen (3500 km) zijn de primaire keringen die het lage, dichtbevolkte Nederland beschermen. Daarnaast zijn er nog ongeveer 14.000 km secundaire keringen. Die waterkeringen moeten sterk en hoog genoeg gehouden worden; daarvoor zorgen de waterschappen. Na de grote watersnood in 1953 met bijna 2.000 doden was 187 km dijk vernield. Het daarna uitgevoerde Deltaplan moet Nederland beschermen tegen waterstanden, die eens in de 10.000 jaar voorkomen. Buiten de Randstad is dat eens in de 4.000 jaar, bij rivierdijken is dat eens in de 1.250 jaar. Vanwege mogelijke gevolgen van de klimaatverandering beraden de waterbeheerders zich op maatregelen voor de toekomst. Het omgaan met risico's hoort daarbij.

Waterhuishouding

Overall in Nederland wordt geprobeerd wateroverlast te voorkomen. Zoet water is onmisbaar: zonder water geen bloeiende natuur, land- en tuinbouw, industrie, recreatie... Waar te veel water is, voeren waterschappen het af, waar te weinig is voeren ze het aan. Gemalen houden de waterhoogte kunstmatig op peil. Verzilting wordt tegengegaan. Zuiveringsinstallaties maken afvalwater van huishoudens en bedrijven schoon.

Waterkwantiteitsbeheer

Rijkswaterstaat beheert de grote rivieren en kanalen, het IJsselmeer, de Noordzee en de Waddenzee. Waterschappen beheren het uitgebreide systeem van overige waterlopen (beken, grachten, sloten,

boezemwateren). Zij zorgen niet alleen voor goede afvoer, maar bij droogte ook voor toevoer van voldoende water. Soms spelen er tegengestelde belangen. Landbouw, woningbouw en recreatie zijn gebaat bij verschillende waterstanden. Een goed regelbare waterstand is daarom van groot belang.

Waterkwaliteitsbeheer

Genoeg schoon drinkwater voor menselijk gebruik is een constante zorg. Land- en tuinbouw en industrie vragen grote hoeveelheden water. Tegenwoordig zijn waterbeheerders verantwoordelijk voor een heel ecosysteem. Ruim 400 rioolwater-zuiveringsinstallaties hebben geleid tot een verbetering van de waterkwaliteit.

Vervuiling versus bescherming over de grenzen heen.

Naast zuivering wordt de vervuiling aan de bron tegengegaan. Productieprocessen van bedrijven zijn aangepast, zodat minder schadelijke stoffen in het afvalwater en dus in het milieu terecht komen. De Europese Kaderrichtlijn Water is sinds 2000 van kracht. Het meeste water in ons land is uit het buitenland afkomstig. De kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater moet in Europa in 2015 op orde zijn. De lidstaten moeten daartoe een groot aantal maatregelen nemen. De richtlijn schept verplichtingen, ook voor de buurlanden, die niet langer problemen met hun rivieren voor zich uit kunnen schuiven. Internationale samenwerking is niet meer weg te denken in de waterwereld.

Waterschapsbelasting: belang, betaling, zeggingschap

Waterschappen financieren hun taken uit de waterschapsomslag en de verontreinigingsheffing. Voor eigenaren van land, gebouwen etc. geldt: wie veel bezit heeft en dus meer belang, betaalt ook meer. Bij lozingen geldt: de vervuiler betaalt. Wie aan het waterschap betaalt, heeft ook zeggingschap en dus stemrecht bij de periodieke verkiezingen voor de waterschapsbesturen.

Waterbeleid in de 21e eeuw

De Commissie Waterbeheer 21e eeuw houdt in haar adviezen rekening met de stijging van de Zeespiegel, klimaatverandering, toename van verstedelijking en bodemdaling. De kerngedachte: water moet nu de ruimte krijgen, voordat het de ruimte straks zelf neemt.

Algemene ledenvergadering en jaarcongres.... anders!

Wat was het? Was het anders? Het was anders! Ik bedoel dan niet de Nederlandse Spoorwegen, die altijd op deze dag voor enig oponthoud zorgen. Ik bedoel onze jaarlijkse bijeenkomst, vroeger gekend onder de naam Jaarvergadering: nu een combinatie van vergadering en themabijeenkomst. Alweer voor de derde maal! Na Beesd (thema Vrijheid), Rotterdam (thema Leven met verschil) nu Zwolle met het thema "WATER, dreiging of uitdaging?" Achterliggende gedachte: "Je neemt er wat van mee", al was het maar de inspiratiemap van de Maatschappij met als extraatje een cadeautje van het District Overijssel: het boekje *Hanzesteden aan de IJssel*. In een aantal plaatsen langs deze IJssel is 't Nut nog steeds actief: Kampen, Olst-Deventer, Doesburg... De tijden veranderden en de Hanze heeft zijn tijd gehad, maar het Nut wil doorgaan! Daarom is het Maatschappijbestuur bezig 't Nut opnieuw in Nederland op de kaart te zetten. U steunde ons daarin door onze voorzitter Gijs Schilthuis een derde termijn te geven zodat we de ingeslagen weg verder kunnen plaveien en misschien afmaken. De combinatie jaarcongres en ledenvergadering is een van die vernieuwingen. De drie sprekers (v/m) van de middag hadden allen een boeiend verhaal; niemand van de aanwezigen haakte af, na afloop sprak iedereen van een leerzaam geheel! Bemoedigend voor ons allen. Volgend jaar gaan we naar Den Bosch toe. Niet als zoete lieve Gerritje, maar naar een jaarcongres samen met het Willemsfonds (onze Belgische zusterorganisatie) en met een zeer actueel thema. Ik heb zaterdag 28 april 2007 al in mijn agenda geboekt. U ook?

Rik Goedman, secretaris.

Leerstoel verlengd

Het College van Bestuur van de Universiteit Utrecht heeft ingestemd met verlenging van de Leerstoel 'Geschiedenis van het Onderwijs vanwege de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen' en daarmee met voortzetting van het onderwijs en onderzoek door onze Nutshoogleraar J.F.A. Braster, voor een periode van vijf jaar.

Colleges van de heer Braster zijn een verplicht onderdeel op het rooster Onderwijskunde van de Faculteit Sociale Wetenschappen. Daarnaast geeft de heer Braster een interfacultair college in het Engels onder de titel *Educational Policy, a historical-comparative perspective*. Verder staat de naam van de heer Braster onder tal van publicaties en begeleidt hij promotiekandidaten.

De heer Braster komt met zijn interessante en informatieve lezing 'De klas in beeld' over de geschiedenis van de structuur van de schoolklas aan de hand van klassenfoto's graag naar uw Nutsdepartement; van harte aanbevolen door het Maatschappijbestuur!

Nutspenning voor scholieren

In samenwerking met het Wiringherlant College, een scholengemeenschap in Wieringerwerf, heeft het departement Wieringermeer in het kader van het onderwijsthema Burgerschap een prijsvraag uitgeschreven voor leerlingen VWO en HAVO met geschiedenis in hun examenpakket.

Elk jaar moeten de leerlingen voor het geschiedenisexamen twee thema's bestuderen en daarvoor werkstukken maken. Dit jaar is er een thema: *Van kind tot burger*. Het thema gaat over de volksopvoeding via het onderwijs in Nederland van 1780 tot 1920. De in 1784 opgerichte Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, heeft hierbij een belangrijke rol gespeeld. Met haar deskundige adviezen beheerste de Maatschappij het onderwijsdebat. Tot in de verste uithoeken van het land probeerde zij de volksoontwikkeling te bevorderen door het opzetten van bibliotheken en scholen.

Reeds in het begin van de 19e eeuw werden mensen door de Maatschappij - in open competities - uitgenodigd om verhandelingen te schrijven over belangrijke vragen in de samenleving. De inzendingen werden beoordeeld en de besten werden beloond met een gouden of zilveren Nutspenning.

De opdracht van de prijsvraag die nu door het departement Wieringermeer is uitgeschreven luidde: *Schrijf een essay met de titel Burgerschap in het verleden en heden. Trek de ontwikkelingen in de samenleving door naar het heden en zeg wat je in het heden onder burgerschap verstaat. Het is belangrijk je te realiseren dat 'de ontwikkeling tot burgerschap' niet iets is van de 19e eeuw (1780 - 1920), maar dat dit proces aan het begin van de 21e eeuw nog even actueel is.*

De leerlingen werden - zoals dat in het verre verleden ook gebeurde - uitgenodigd om een essay te schrijven, waarbij het beste stuk beloond zou worden met een originele Nutspenning. Voor de uitreiking van de prijzen waren de leerlingen uitgenodigd om een bezoek te brengen aan Edam. De prijsuitreiking door vice-voorzitter

Cor den Boer vond plaats in de prachtige trouwzaal van het voormalige stadhuis. Voor de leerlingen maakte Cor een vergelijking tussen de prijsuitreiking van dat moment en die van 200 jaar geleden.

Van zowel Havo als VWO waren elk drie leerlingen genomineerd. Alle genomineerden kregen een boekenbon en de prijswinnaars kregen een originele Nutspenning uitgereikt.

Voor de afdeling Havo is de prijs gegaan naar *Bastiaan van den Broek*; zijn uitstekende essay omvat een breed spectrum; het getuigt van een originele aanpak en het laat een persoonlijke opvatting zien van het aan het heden gekoppelde begrip van burgerschap.

Voor de afdeling VWO is de prijs gevallen op het essay van *Matthijs den Otter*; zijn essay is een geslaagde poging om het verleden te koppelen aan het heden; de kolom 'NU' geeft een geheel eigen visie op onze tijd. Normen en waarden van onze tijd worden gerelateerd aan de periode 1780 - 1920'.

Na de prijsuitreiking volgde een rondwandeling door Edam onder leiding van gidsen van de VVV; de dag werd afgesloten in een bruine kroeg.

Cor den Boer, bestuurslid

nut

Inspiratiemap voor departementen 'WATER, dreiging of uitdaging?'

Het jaarthema heeft dit keer een extra dikke Inspiratiemap opgeleverd. De problematiek van de waterbeheersing wordt van veel verschillende kanten belicht. Voor meer informatie kunt u ook terecht op het Internet:

www.kmni.nl
www.rijkswaterstaat.nl
www.nederlandleeftmetwater.nl
www.rikz.nl (Rijksinstituut voor Kust en Zee).

De Inspiratiemap (foto's: Rijkswaterstaat, Nederland leeft met water) is gratis te bestellen bij het Algemeen Secretariaat van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, Jan Nieuwenhuijzenplein 9, 1135 WT Edam, telefoon 0299-371160 of per email: secretariaat@nutalgemeen.nl.

LET OP: Volgende ledenvergadering met jaarcongres: zaterdag 28 april 2007.

Bericht van 't Nut
Zesde jaargang, 2006

Uitgave:
Maatschappij tot Nut van 't Algemeen
Jan Nieuwenhuijzenplein 9
1135 WT Edam
Telefoon 0299-371160
Email secretariaat@nutalgemeen.nl
www.nutalgemeen.nl

Eindredactie Corretje Eijgenstein
Vormgeving: Hans Weggen

Druk:
Grafisch Service Centrum, Wageningen

